

Nr 1282

Av fröken **Ljungberg** och herr **Oskarson**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 129, med förslag till ändring i kommunallagen (1953:753) m. m.

(Lika lydande med motion nr 1110 i Första kammaren)

Mycket snabbt förändras villkoren för kommunal verksamhet. Den kommunala indelningen ändras — de i början på 1950-talet 2 500 kommunerna motsvaras snart av 282 kommunblock. De kommunala förtroendemännen blir färre, vilket medför minskade möjligheter att erbjuda representation och insyn. Den kommunala verksamheten blir volymmässigt alltmer omfattande och den kompliceras av svårtolkade tekniska, ekonomiska och juridiska faktorer.

Villkoren förändras också därigenom att kommunerna alltmer påtagligt blir beroende av statliga och/eller regionala beslut och avgöranden, liksom av de alltmer uttalade kraven på likvärdighet i den kommunala servicen. Villkoren för kommunalpolitiken blir också annorlunda när den nya treåriga mandattiden skall börja tillämpas liksom genom den gemensamma valdagen.

Vårt lands, internationellt sett unika, kommunala självstyrelse får successivt ett ändrat innehåll. Den i breda folklager förankrade känslan av medbestämmanderätt och insyn är ett så viktigt inslag i vårt demokratiska system att åtgärder måste vidtagas för att bibehålla och bredda den kommunala självstyrelsen. Dessa åtgärder blir så mycket viktigare i en situation när förutsättningarna för den kommunala självstyrelsen ändras.

Det är mot denna bakgrund vi vill se de lagförslag som framföres i propositionen nr 129/1969.

I huvudsak rör det sig här om följande frågekomplex:

- antalet mandat i fullmäktige,
- kommuns indelning i valkretsar,
- suppleantsystem i fullmäktige och församlingar,
- mandattidernas längd,
- lagens giltighet i kommuner som ej slutfört planerad sammanläggning.

Principiellt instämmer vi när departementschefen förordar att antalet fullmäktige skall kunna fastläggas utan de snäva ramar som nu gällande lagstiftning ger. Kommunsammanläggningarna uttunnar fullmäktigerepresentationen, och åtgärder som kan vidtagas för att bevara en bred representation synes nödvändiga.

Fullmäktiges storlek löser i sig inga avgörande kommunaldemokratiska frågor, men vidgat antal fullmäktige ger olika kommundelar större möjligheter att behålla någon del av sin representation.

En jämkning av det lagfästa antalet fullmäktige torde enklast genomföras efter den mall departementschefen föreslagit. Viktigt är då att understryka att maximalt borttages och minimitalet höjes.

Efter förslag från Svenska kommunförbundet framföres i propositionen att antalet mandat skall vara udda. Detta med hänvisning till det politiska jämviktsläge som råder i stora delar av landet. Vi kan acceptera lagstiftning på denna punkt.

I propositionen diskuteras och ifrågasättes nu gällande lagstiftning vad gäller kommuns indelning i valkretsar. Med det argumentet att ett vidgat utnyttjande av valkretsindelning är till nackdel för de mindre partierna föreslår departementschefen obligatorisk valkretsindelning dels för kommuner med minst 40 000 innevånare, dels för kommuner med mer än 50 mandat! Tidigare har innevånarantal varit enda kriteriet för valkretsindelning, men av uttalade partiegoistiska skäl föreslår departementschefen nu att även mandatantal skall vara ett skäl härför. Sammankopplingen av innevånarantal och mandatantal är icke acceptabel. Redan det faktum att många kommuner med innevånarantal under 40 000 kommer att ha just 51 mandat talar emot en sådan icke naturlig sammankoppling. Vi avvisar på denna punkt lagförslaget och förordar att gränsen, liksom tidigare, sättes till 40 000 innevånare.

I debatten om vidgat och bevarat medborgarinflytande har suppleantsystemet uppmärksamrats och ansetts vara ett sätt att möta en uttunning av representationen. Långa vakanser respektive sjukdom har skapat påtagliga problem. I några fall har den politiska majoritetssituationen förändrats. Även de allt oftare uppkommande jävssituationerna har använts som argument för suppleanter i fullmäktige. Suppleantsystem kan ges olika utformning. De regler som gäller för landstinget respektive för de kommunala nämnderna är inbördes olika och icke direkt lämpade att tillämpa i kommuner och församlingar.

I propositionen förordas lagstiftning som skall möjliggöra för kommun att införa suppleantsystem. Utformningen av förslaget är diskutabel. Suppleanter till fullmäktige skall bl. a. — vilket också departementschefen framhåller — skapa möjlighet till vidgad representation. Kan det då vara riktigt att låta tillfälliga majoriteter i kommunerna avgöra huruvida suppleantsystem skall införas eller inte? Rimligen borde konsekvensen av det resonemang som departementschefen för leda till att suppleantsystem inskrives i kommunallagen som ett kommunaldemokratiskt obligatorium.

Det synes oss rimligt att detta obligatorium endast gäller fullmäktige och icke församling eller kyrklig samfällighet.

I polemik med remissutlåtande från kommunalrättskommittén förordar departementschefen att suppleant skall kunna inträda i fullmäktiges ställe även under en enstaka punkt i fullmäktigesammanträdet. Departementschefen uttalar att t. ex.

jävsfrågor kan uppkomma som aktualiserar suppleants inkallande och förordar att sådant inkallande skall kunna ske under sammanträde. Kommunalrättskommittén hävdar i sitt remissvar att fullmäktig som är jävig i visst ärende skall avstå och att suppleant skall inkallas för hela sammanträdet. Vi delar kommitténs uppfattning och finner det principiellt felaktigt och praktiskt otympligt att införa den ordning departementschefen föreslagit.

Propositionens övriga innehåll, bl. a. mandattidernas längd och att lagstiftningen vad gäller fullmäktigeantal och suppleanter icke skall gälla kommuner som ännu icke sammanlagts enligt planerna, föranleder ingen erinran.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställes,

att riksdagen måtte antaga det vid propositionen nr 129 fogade

1. Förslaget till Lag om ändring i kommunallagen (1953:73) med den ändringen att 5 a §, 9 § och 14 a § erhåller följande lydelse:

5 a § första stycket

För kommunfullmäktige skola utses suppleanter. Om beslutet skall länsstyrelsen ofördröjligen underrättas.

9 §

För val av kommunfullmäktige skall kommun indelas i valkretsar, om i kommunen finnas flera än 40 000 innevånare. Överstiger folkmängden i kommun 10 000, må valkretsindelning, där så befinnes lämpligt, företagas också i annat fall än nu sagts. Annan kommun må ej indelas i valkretsar, såframt icke till följd av kommunens särskilt betydande utsträckning eller liknande förhållanden synnerliga skäl föreligga därtill. Valbarhet är ej inskränkt inom valkrets.

14 a §

Inträffar sådant hinder för kommunfullmäktige, att han icke kan inställa sig vid sammanträde med kommunfullmäktige åligger det honom att utan dröjsmål underrätta kommunalfullmäktiges ordförande, som till tjänstgöring vid sammanträdet inkallar den suppleant, som enligt den mellan suppleanterna bestämda ordningen står i tur att inträda.

2. Förslaget till Lag om ändring i lagen (1961: 436) om församlingsstyrelsen, med den ändringen att 17 a § erhåller följande lydelse:

17 a §

Ha suppleanter för kyrkofullmäktige utsetts och inträffar sådant hinder för kyrkofullmäktig eller behörigen kallad suppleant, att han icke kan inställa sig vid

sammanträde med kyrkofullmäktige åligger det honom att utan dröjsmål under-
rätta kyrkofullmäktiges ordförande, som till tjänstgöring vid sammanträdet inkal-
lar den suppleant, som enligt den mellan suppleanterna bestämda ordningen står
i tur att inträda.

Stockholm den 25 november 1969

Blenda Ljungberg (m)

Gunnar Oskarson (m)